

ombudsman

už 20 let pomáháme bez rozdílu

Ústavní soud

Joštova 8

660 83 Brno

Sp. zn. IV. ÚS 1559/20

Naše sp. zn.: 29/2020/SZD

Naše č. j.: KVOP-44139/2020

Stěžovatel:

A.

t. č. ve výkonu trestu ve Věznici Mírov

právně zastoupen Mgr. B.

Účastníci řízení:

Vrchní státní zastupitelství v Praze

se sídlem nám. Hrdinů 1300/11, Praha 4

Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové

se sídlem Zieglerova 189/1, Hradec Králové

Generální inspekce bezpečnostních sborů, oddělení Hradec Králové

se sídlem Pospíšilova 355, Hradec Králové

Ústavní stížnost proti výkonu dohledu podle § 12c a násl. zákona o státním zastupitelství Vrchního státního zastupitelství a usnesení Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové ze dne 24. 10. 2019, č. j. 2 KZN 247/2018-51

Vyjádření veřejného ochránce práv podle § 48 odst. 2 zákona o Ústavním soudu

Systémem datových schránek

I. Uvedení do problematiky

Na základě výzvy Ústavního soudu ze dne 8. září 2020 zasílám stanovisko amicus curiae k ústavní stížnosti pana A. Jako veřejný ochránce práv mohu soudu sdělit poznatky k některým aspektům účinného vyšetřování násilí na vězňených osobách, a to na základě dlouhodobých poznatků ze šetření stížností směřujících vůči činnosti Vězeňské služby České republiky¹ a z provádění systematických návštěv věznic². Věřím, že to bude Ústavnímu soudu ku pomoci.

II. Poznatky veřejného ochránce práv

Výkon působnosti veřejného ochránce práv v obou výše uvedených oblastech si vyžaduje zkoumat praxi Vězeňské služby České republiky nejen ve světle zákonů a právních předpisů nižší síly, nýbrž i Listiny základních práv a svobod a Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Evropská úmluva“)³. Nejprve vysvětlím, jaké právní standardy mám na mysli. Dále uvedu, jaké poznatky jsou k dispozici k praxi ve věznicích. Nakonec shrnu systémové souvislosti, jež vyplývají z jednání s orgány státu o opatřeních k nápravě, která ochránce navrhoval.

II.1 Závazky plynoucí ze zákazu špatného zacházení

Z mezinárodněprávního zákazu mučení a nelidského či ponižujícího zacházení (dále jen „špatné zacházení“) vyplývá pro Českou republiku několik pozitivních závazků. Mimo závazek zdržet se zakázaného zacházení je to povinnost před špatným zacházením chránit a vyšetřovat případy, kdy je vzneseno tzv. hájitelné tvrzení o špatném zacházení vyžadujícím trestněprávní postih (typicky násilí)⁴ nebo kdy orgány státu i bez toho mají indicie nasvědčující, že došlo ke špatnému zacházení tohoto druhu. Tyto závazky mají přísnější ráz tehdy, kdy je případná oběť v situaci zbavení svobody.

II.1.1 Parametry lékařských vyšetření a zpráv o nich

K naplnění povinnosti provádět účinné vyšetřování⁵ vznikly různé pomůcky a doporučení. Mezi ně patří *Zásady účinného vyšetřování a dokumentování mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení*⁶ (dále jen „Zásady“) a Příručka pro účinné

1 Podle § 1 odst. 2 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Podle § 1 odst. 3 a 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

3 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sjednaná v Římě dne 4. listopadu 1950, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb.

4 K obsahu práva na účinné vyšetřování v rámci práva nebýt podroben nelidskému a ponižujícímu zacházení a otázce tzv. hájitelného tvrzení srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15 (N 191/79 SbNU 161), nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 5. 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15 (N 91/81 SbNU 485), nálezy Ústavního soudu ze dne 17. 10. 2017 sp. zn. II.ÚS 1398/17 (N 191/87 SbNU 155), a nálezy Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2019, sp. zn. II.ÚS 2077/17, dostupné na <https://nalus.usoud.cz>

5 K jednotlivým aspektům účinného vyšetřování viz např. rozsudek ESLP ve věci Mustafa Tunç a Fecire Tunç proti Turecku, ze dne 14. 4. 2015, č. 24014/05, k účinnosti vyšetřování srov. také nálezy Ústavního soudu ze dne 8. 9. 2020, sp. zn. III. ÚS 1477/20.

6 Vysoký komisař OSN pro lidská práva. *Zásady účinného vyšetřování a dokumentování mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání schválilo Valné shromáždění OSN, rezoluce č. 55/89 ze dne*

vyšetřování a dokumentaci mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení (dále jen „*Istanbulský protokol*“)⁷, vydaná v roce 1999 a revidovaná v roce 2004. **Ze Zásad vyplývá, jaké parametry má mít zpráva znalce z oboru lékařství vypracovaná pro vyšetřování.** Má obsahovat *popis události* (podrobný záznam vyprávění zkoumané osoby, včetně údajných metod špatného zacházení, času, kdy k němu údajně docházelo, a veškeré stížnosti na fyzické či duševní příznaky); *záznam o nálezu* (týkající se fyzického a duševního stavu na základě klinického vyšetření, včetně příslušných diagnostických testů, a je-li to možné, včetně barevných fotografií všech zranění); a *stanovisko lékaře* k pravděpodobné souvislosti mezi nálezem a možným špatným zacházením.

Zásady byly silnou inspirací pro Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Na základě svých bezprostředních poznatků o poměrech v evropských věznicích a opožděnosti a povrchnosti vyšetření prováděných u vězňů se zraněními, **CPT formuloval doporučení pro „obyčejné“ zprávy o prohlídkách vězňů a dalších zadržovaných osob, jež vypracovávají lékaři poskytující služby osobám zbaveným svobody.** *Standard CPT Pořizování záznamů a podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení*⁸ z roku 2013 rovněž požaduje, aby zpráva lékaře obsahovala: i) popis tvrzení dotyčné osoby, jež se týká lékařské prohlídky (včetně jejího popisu vlastního zdravotního stavu a jakýchkoli tvrzení o špatném zacházení), ii) plný popis objektivního lékařského nálezů založený na důkladném vyšetření, iii) poznámky lékaře ve světle i) a ii) ohledně toho, zda je shoda mezi tvrzeními pacienta a objektivním lékařským nálezem. Lékařské vyšetření týkající se traumatických zranění by mělo být zaznamenáno na zvláštním formuláři připraveném pro tento účel spolu se schématy lidského těla, která umožní zaznačení zranění. Dále je žádoucí, aby byly pořízeny fotografie zranění. CPT tento standard prosazuje pro případ vyšetření osob, které uvádějí, že byly podrobeny špatnému zacházení, nebo si sice nestěžují, ale nesou známky nasvědčující špatnému zacházení (typicky zranění, jež mohla vzniknout z násilí).

Zásady, Istanbulský protokol i standard CPT chápou jako **základní podmínku to, že zdravotní prohlídka proběhne důvěrně.**⁹ Jinak potenciální oběť špatného zacházení nemůže mít

4. prosince 2000 [online]. New York: OSN, 1999 [cit. 29. září 2020]. V angličtině dostupné z: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/EffectiveInvestigationAndDocumentationOfTorture.aspx>, v českém překladu zde <https://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/aktuality-z-detenci/aktuality-z-detenci-2019/osn-zasady-ucinneho-vysetrovani-a-dokumentovani-muceni-a-spatneho-zachazeni-konecn-1/>.

7 UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). *Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment ("Istanbul Protocol")*, 2004, HR/P/PT/8/Rev.1 [online]. Ženeva: OHCHR, 2004 [cit. 29. září 2012]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4638aca62.html>. Pro podrobnosti k obsahu srov. Lukasová, Marie. *Istanbulský protokol k účinnému vyšetřování mučení a špatného zacházení*. Státní zastupitelství. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 3, 56–63. ISSN 1214-3758.

8 Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). *Pořizování záznamů a podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení. Výňatek z 23. všeobecné zprávy CPT publikované v roce 2013.* CPT/Inf(2013)29-part [online]. Štrasburk: CPT, 2013 [cit. 29. září 2020]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806ccc36>.

9 Standardem CPT je, že stejně jako každé jiné lékařské vyšetření zadržované osoby musí být i lékařské vyšetření následující po utrpení zranění prováděno mimo doslech – a pokud v konkrétním případě daný zdravotnický pracovník neurčí jinak – i mimo dohled nezdravotnického personálu. Viz bod 76 standardu *Pořizování záznamů a podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení*, cit. výše.

k lékaři důvěru a nesdělí okolnosti vzniku zranění. Zjednodušeně řečeno, nelze například očekávat, že se lékaři svěří se všemi informacemi pacient s příslušníky vězeňské služby v zádech, tím spíše pokud jde o případné pachatele násilí.

Výše uvedené zvýšené požadavky na lékařská vyšetření a zprávy o nich mají několik důvodů. Jednak jde o to, aby zpráva následně mohla být použita jako plnohodnotný forenzní důkaz. V řadě případů nebude jiný způsob, jak osvědčit rozhodující skutečnosti, takže bez toho by pachatelé špatného zacházení byli beztrestní. A jednak může být zpráva i jen ošetřujícího lékaře, nikoli nutně experta, klíčová i pro samotné zahájení vyšetřování – to platí zvláště pro případy, jež se udály v době zbavení svobody. V prostředí detence je riziko špatného zacházení mimořádně vysoké a zároveň jde o prostředí, kde má oběť omezené možnosti i motivaci vznést stížnost opatřenou základními důkazy¹⁰. Bez dobré lékařské zprávy nemusí být oběť schopna vznést hájitelné tvrzení o špatném zacházení nebo doložit, že si již stěžovala. CPT k tomu uvádí, že služby zdravotní péče v místech omezení osobní svobody mohou a mají významně přispívat k boji se špatným zacházením se zadržovanými osobami, a to mj. prostřednictvím metodického zaznamenávání zranění, jež musí být přesné a včasné.¹¹

II.1.2 Význam lékařských zpráv pro účinné vyšetřování špatného zacházení

Původně měly uvedené zásady a standardy právní sílu tzv. soft law, tedy spíše výkladového vodítka. **Postupně ale pronikají do právně závazného výkladu zákazu špatného zacházení podle článku 3 Evropské úmluvy, jak jej podává Evropský soud pro lidská práva** (dále také jen „ESLP“).

V případě *Premininy proti Rusku*¹² stěžovatel v jedné části své stížnosti uváděl, že byl zbit příslušníky vězeňské služby. ESLP pro tento závěr neshledal dostatek důkazů, ale shledal porušení povinnosti provést účinné vyšetřování stížnosti na špatné zacházení, jež mělo být příčinou četných zranění vězně. Jedním z bodů kritiky Soudu, jež v důsledku vedla k závěru o porušení čl. 3 Evropské úmluvy v jeho procesní větvi, bylo to, že orgány vyšetřující stížnost na násilí si neobstaraly náležitě forenzní lékařské vyšetření. Podle Soudu „řádné lékařské

10 „I v případech, kdy nebyla podána v pravém slova smyslu stížnost, musí být zahájeno vyšetřování, pokud jsou zde dostatečné jasné známky, že mohlo dojít ke špatnému zacházení (...). Orgány státu musí vzít v úvahu zvláště zranitelné postavení obětí a skutečnost, že lidé, kteří byli podrobena vážnému špatnému zacházení, budou často méně schopni nebo ochotni podávat stížnost (...)“ Rozsudek ESLP M. S. proti Chorvatsku (č. 2) ze dne 19. 2. 2015, č. 75450/12, bod 76.

Proto také ESLP ustáleně judikuje, že se obrací důkazní břemeno v případech zranění osob zbavených svobody: kde mají povědomost o předmětných událostech zcela nebo z velké části výlučně orgány státu – tak jako je tomu v případě zadržených osob – vzniká silná skutková domněnka, co se týká vzniku zranění v průběhu detence. Před ESLP pak důkazní břemeno leží na vládě, aby poskytla a doložila uspokojivé a přesvědčivé vysvětlení a vyvrátila verzi událostí udanou obětí. Srov. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Bouyid proti Belgii ze dne 28. září 2015, č. 23380/09, bod 83. V případě věznic nejde jen o nebezpečí úmyslného ubližování ze strany personálu, ale i o špatné podmínky detence a násilí a zneužívání mezi vězni. Ke špatným materiálním podmínkám a rozložení důkazního břemene viz rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Muršić proti Chorvatsku ze dne 20. října 2016, č. 7334/13, bod 127. K povinnosti provést vyšetřování násilí vůči vězni i v případě, kdy si ten sám nestěžoval, ale orgány státu měly povědomí o možném násilí, srov. rozsudek ESLP ve věci Gjini proti Srbsku ze dne 15. ledna 2019, č. 1128/16, bod 93 a násl.

11 Srov. standard CPT *Požizování záznamů a podávání zpráv o lékařských zjištěních o špatném zacházení*, cit. výše, bod 71.

12 Rozsudek ESLP ve věci *Premininy proti Rusku* ze dne 10. února 2011, č. 44973/04.

vyšetření je základní pojistkou proti špatnému zacházení“ (viz bod 111 rozsudku ESLP). A dále, „když lékař sepisuje zprávu o vyšetření člověka, který vznesl stížnost na špatné zacházení, je mimořádně důležité, aby konstatoval míru souladnosti s danou stížností“ a vzal přitom v úvahu různé možné diagnózy daného člověka (tamtéž). Vyšetření totiž má přispět ke zjištění původu a povahy zranění.

Rovněž v případě *Dilek Aslan proti Turecku*¹³ byl nedostatečný obsah lékařské zprávy jedním z důvodů pro závěr ESLP, že došlo k porušení povinnosti provést účinné vyšetřování tvrzeného násilí, a tedy i k porušení čl. 3 Evropské úmluvy v procesní části. Tentokrát šlo o policejní násilí a o (obyčejnou) lékařskou zprávu pořízenou v den incidentu na základě vyšetření již zadržené stěžovatelky. Soud se přitom výslovně odvolal na doporučení CPT a zásady uvedené v Istanbulsém protokolu (viz bod 57 rozsudku). Nedostatečné podle ESLP bylo, že lékař ve zprávě o vyšetření uvedl pouze popis fyzických zranění zadržené osoby a nezaznamenal její vyjádření k průběhu události, nezhodnotil její psychický stav ani nepřipojil svoje poznámky k příčině vzniku pozorovaných zranění. Soud uvedl, že v případě, že zadržená stěžovatelka v průběhu vyšetření sama neuvedla žádné vyjádření či stížnost, měl tuto skutečnost lékař do zprávy promítnout. Státní zástupce zabývající se později podanou stížností na policejní násilí měl potom dle ESLP prověřit kvalitu lékařských zpráv předtím, než na nich založil své rozhodnutí nezahájit stíhání policistů.

Odkazy na standardy CPT a Istanbulský protokol, co se týká okolností a kvality lékařského vyšetření osoby v detenci, nalezneme v meritorní části dalších rozsudků ESLP. Například v případě *Mehmet Eren proti Turecku*¹⁴, týkajícím se špatného zacházení na policii, ESLP nepřiznal váhu lékařské zprávě pořízené z iniciativy policie, protože nebyla splněna zásada, že vyšetření má být prováděno mimo doslech a nejlépe také mimo dohled policistů, a zásada, že záznam lékaře má obsahovat také související prohlášení osoby zbavené svobody a závěry lékaře (viz body 40 a 42 rozsudku). Příklad *Salmanoğlu a Polattaş proti Turecku*¹⁵ se taktéž týkal stížností na špatné zacházení ze strany policie a kvality lékařských vyšetření. ESLP opět odkazuje na standard důvěrnosti prohlídek a kompletnosti zprávy lékaře (body 80–82 rozsudku) a dovozuje, že zprávy vycházející z takto nedostatečných prohlídek nejsou důvěryhodný důkaz (bod 89).

Lze uzavřít, že úplná lékařská zpráva zásadně napomáhá objasnění skutečností, jež jsou předmětem vyšetřování (kdy byly či nebyly patrné fyzické či psychologické důkazy špatného zacházení). Naopak neúplná lékařská zpráva nejen že může ztížit vyšetřování, ale spolu s dalšími vadami může mít za následek, že vyšetřování nenaplní parametry účinnosti a dojde k porušení práva člověka na účinné vyšetřování, které je součástí práva nebýt podroben špatnému zacházení podle čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 Evropské úmluvy.

13 Rozsudek ESLP ve věci *Dilek Aslan proti Turecku* ze dne 20. října 2015, č. 34364/08.

14 Rozsudek ESLP ve věci *Mehmet Eren proti Turecku* ze dne 14. října 2008, č. 32347/02.

15 Rozsudek ESLP ve věci *Salmanoğlu a Polattaş proti Turecku* ze dne 17. března 2009, č. 15828/03.

II.1.3 Význam lékařských zpráv pro odpovědnost státu za zranění vzniklá v průběhu uvěznění

Lékařské zprávy jsou podstatné i pro dovození nebo naopak nedovození odpovědnosti státu za zranění v kontextu zbavení svobody. Pokud je osoba vzata do detence v dobrém zdravotním stavu, ale v okamžiku propuštění jsou u ní zjištěna zranění, je povinností státu poskytnout věrohodné vysvětlení ohledně příčiny vzniku těchto zranění; v opačném případě vyvstává jasný problém z hlediska článku 3 Úmluvy¹⁶.

II.2 Zjištění o problémech při provádění účinného vyšetřování

Musím konstatovat, že v českých věznicích uvedené standardy často nejsou naplněny. Vypovídají o tom různé kontrolní zprávy.

Kritické poznámky k úrovni lékařských zpráv pořizovaných v českých věznicích po vyšetření vězňů, kteří utrpěli zranění, a k nezajištění důvěrnosti prohlídek nalezneme ve zprávách CPT. Ve Zprávě o návštěvě provedené v roce 2014¹⁷, a to mj. i ve Věznici Valdice, Výbor CPT k úrovni záznamů po ošetření zranění vězňů konstatoval, že „v několika případech byly formuláře vyplněny neúplně nebo povrchně a vyjádření vězňů často chyběla“ (viz bod 77 zprávy). Co se týká důvěrnosti prohlídek, CPT o praxi mj. ve Věznici Valdice uvedl, že „je vážně znepokojen tím, že navzdory výslovnému doporučení, opakovaně Výborem uváděnému po předchozích návštěvách, byli dozorcí rutinně přítomni lékařským prohlídkám“ (viz bod 78). Podle Zprávy o návštěvě provedené v roce 2018¹⁸ CPT v obou navštívených věznicích (tj. tentokrát nikoli ve Věznici Valdice) zjistil, že popis zranění byl obecně neúplný, formuláře nebyly vyplňovány kompletně, vyjádření vězňů často chyběla, stejně jako stanovisko lékaře (bod 60 zprávy). Znovu bylo vytknuto, že dozorcí jsou systematicky přítomni ve vyšetřovnách, tedy na doslech i na dohled prohlídek (viz bod 62).

Rovněž šetření veřejného ochránce práv z poslední doby, týkající se individuálních případů z věznic, přinesla poznatky o tom, že lékařské záznamy nemají úroveň potřebnou pro to, aby účinně přispěly k vyšetření namítaného násilí.

V *případě sp. zn. 387/2018/VOP/MS¹⁹*, který se udál ve Vazební věznici Litoměřice, užíli dvakrát během dne příslušníci vězeňské služby proti vězni hmatů a chvatů. Advokát vězně se o incidentech dozvěděl od návštěvy, jež viděla počátek prvního z nich. Když mu vězeň

16 Rozsudek ESLP ve věci Ribitsch proti Rakousku, ze dne 14. 12. 1995, č. 18896/91, bod 34, ve věci Kummer proti České republice ze dne 25. července 2013, č. 32133/11, bod 57, Bouyid proti Belgii, cit. výše, bod 83, ve věci Khudobin proti České republice ze dne 26. října 2006, č. 59696/00, bod 80 nebo ve věci Salman proti Turecku, ze dne 27. června 2000, č. 21986/93, bod 100.

17 Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). *Zpráva pro českou vládu o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) ve dnech 1. až 10. dubna 2014. CPT/Inf(2015)18* [online]. Štrasburk: CPT, 2015 [cit. 30. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/cpt/czech-republic>.

18 Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). *Zpráva pro českou vládu o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) ve dnech 2. až 11. října 2018. CPT/Inf(2019)23* [online]. Štrasburk: CPT, 2015 [cit. 30. 9. 2020]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/cpt/czech-republic>.

19 Použité zprávy o šetření a systematických návštěvách jsou podle spisové značky dohledatelné v Evidenci stanovisek ochránce (ESO), jež je dostupná z <https://eso.ochrance.cz/Vyhledavani/Search>.

sdělil, že z jeho pohledu byl dvakrát zbit v reakci na okamžité neuposlechnutí pokynu, trval advokát na prohlídce vězně lékařem civilního poskytovatele zdravotních služeb. Zpráva civilního lékaře obsahuje mnohem bohatší poznatky o fyzických následcích zásahů a mechanismu vzniku zranění než dvě předcházející prohlídky vězeňského lékaře. To vše se stalo v jednom dni. Šetření mé předchůdkyně osvědčilo, že zpráva vězeňského lékaře neodpovídala výše uvedeným standardům CPT a Zásadám účinného vyšetřování a nebyla pořízena fotodokumentace. Z médií je mi známo, že Generální inspekce bezpečnostních sborů provedla šetření trestního oznámení, jež advokát podal, a na dozorce byla podána obžaloba. Výsledek mi již není znám.

Je důležité si uvědomit, že bez iniciativy advokáta by nebyly včas pořízeny důležité důkazy a věc by nikdy nebyla předmětem nezávislého šetření, ať už bude jeho výsledek jakýkoli. Ředitel věznice totiž na základě úředních záznamů zasahujících příslušníků užití síly schválil a věc tím skončila, aniž by se jí zabýval někdo vně věznice. I pokud by si vězeň v takovém případě sám stěžoval, bez důkladné lékařské zprávy by případ brzy skončil z důvodu důkazní nouze. Proto je úroveň standardního dokumentování zranění ve věznicích tak důležitá.

Rovněž v *případu sp. zn. 7552/2018/VOP/MS*, který se udál ve Věznici Valdice v říjnu 2018, konstatovala má předchůdkyně, že zprávy lékaře o ošetření vězně, který nejprve sám napadl dozorce a později během dne měl být podle svého tvrzení opakovaně napaden dozorcí, neobsahovaly popis tvrzení ošetřovaného vězně ani závěry lékaře. Řediteli věznice to vytkla jako pochybení.

Konečně v *případu sp. zn. 7107/2018/VOP/MS*, tedy v případě pana A., jenž se udál rovněž v říjnu 2018 ve Věznici Valdice, se s ohledem na zahájené šetření Generální inspekce bezpečnostních sborů má předchůdkyně nezabývala otázkou tvrzeného napadení dozorcí. Zato opět zpochybnila kvalitu záznamů lékaře a zopakovala závěr o pochybení věznice, když ta nezajistila vypracování zdravotních záznamů odpovídajících požadavkům Istanbulského protokolu.

V obou posledně uvedených případech se moje předchůdkyně obrátila rovněž na Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. Ředitel odboru zdravotních služeb v dopisu ze dne 18. 2. 2020 konstatoval, že postup ošetřujících lékařů v daných případech nelze považovat za správný, protože záznam z ošetření je (zjednodušeně řečeno) věcně naprosto nedostatečný.

Podobné poznatky přinesly i systematické návštěvy; z poslední doby uvádím následující:

Návštěva Vazební věznice Ostrava (sp. zn. 20/2019/NZ), provedená v březnu 2019, přinesla zjištění o tom, že v záznamech o prohlídkách není popis zranění vždy náležitě detailní, zaznamenává se pouze vyjádření obviněného, nikoli lékaře, a nejsou pořizovány fotografie (str. 17 zprávy o návštěvě). Dotázaní vězni dále vypověděli, že při vyšetření a ošetření bývá v ordinaci přítomen dozorce (str. 42). Při *návštěvě Vazební věznice České Budějovice* (sp. zn. 65/2019/NZ²⁰), provedené v srpnu 2019, vyplynulo z rozhovorů s obviněnými i některými členy personálu, že vyšetření u lékařů ve věznici ve většině případů probíhá za přítomnosti dozorce. „Ze studia zdravotnické dokumentace vyplynulo, že v navštívené věznici jsou

20 Tato návštěva v době kompletace tohoto textu nebyla dosud uzavřena, takže zpráva ani následná komunikace nejsou zatím zpřístupněny v Evidenci stanovisek ochránce.

zranění zaznamenávána konkrétněji, než s jakým standardem jsem se setkal v jiných věznicích. I nadále však doporučuji v tomto ohledu pracovat na zlepšení, aby zápisy plně odpovídaly výše citovanému standardu Výboru CPT, s čímž souvisí, že zdravotnický personál nepořizuje, a tedy do zdravotnické dokumentace nezakládá fotografie zranění“ (str. 34 zprávy o návštěvě). Při návštěvě Vazební věznice Liberec (sp. zn. 78/2018/NZ), provedené v prosinci 2018, bylo zjištěno, že dozorcí stojí na chodbě za pootevřenými dveřmi do ordinace, takže se nachází na doslech, i když zpravidla ne na dohled (str. 27 zprávy o návštěvě). Fotodokumentace rovněž není zdravotníky pořizována.

Reakce šetřených věznic nenasvědčuje tomu, že by zjednali nápravu. Ředitel Vazební věznice Litoměřice v reakci na případ sp. zn. 387/2018/VOP uvádí, že *fotodokumentace zranění* není v kompetenci lékaře, nýbrž oddělení prevence a stížností, a je pořizována „v každém případě, kdy je to vyhodnoceno jako nezbytné a nutné“²¹. Podobně reagovala lékařka Věznice Valdice, že „není možné v našich podmínkách provádět fotografické dokumentování stavu pacientů, nejsme na to vybaveni technicky, ani personálně. Zároveň vycházím z předpokladu, že v takovýchto případech jsou odsouzení předvedeni k dalšímu šetření na oddělení OPaS, kde dochází k obrazové dokumentaci“²². Na doporučení zajistit fotodokumentaci zranění na zdravotním středisku rovněž nereagoval pozitivně ředitel Vazební věznice Ostrava, když uvedl, že dosavadní postupy jsou v souladu s NGŘ č. 2/2019, o předcházení, zabránění a včasném odhalování násilí mezi obviněnými, odsouzenými a chovanci. Ředitelka Vazební věznice České Budějovice k tomu uvedla, že pokud lékař „má důvodné podezření ze spáchání přestupku či trestného činu, vyžádá si součinnost pověřeného orgánu VS ČR, který pořídí fotodokumentaci daného zranění“; doporučení ochránce „nemůže být realizováno z důvodu dodržování vyšších právních norem“. Tímto je tedy obstarání důkazů ponecháno na orgánu věznice, což v případě násilí ze strany pracovníků věznice představuje střet zájmů. Netřeba dodávat, že v případě uvedených individuálních kazuistik k pořízení fotodokumentace nedošlo.

Na doporučení zajistit *pořizování záznamů v plném rozsahu podle standardů CPT* ředitel Vazební věznice Ostrava uvedl, že z medicínského hlediska to není zapotřebí a že s ohledem na vytíženost lékařů není možné, aby prováděli dokumentaci detailněji, nýbrž postačuje, když informují Oddělení prevence a stížností. Ředitel odboru zdravotních služeb Generálního ředitelství vězeňské služby se sice ztotožnil s kritikou mé předchůdkyně, co se týká obsahu konkrétních zpráv, ale čistě z medicínského hlediska. Generální ředitelství nepřijalo žádná opatření do budoucna.

II.3 Systémová povaha uvedených problémů

Některé povinnosti vyplývající z mezinárodního závazku chránit před špatným zacházením jsou promítnuty v českých zákonných i podzákonných předpisech a interních aktech řízení Vězeňské služby České republiky. **Některé významné problémy však po léta zůstávají nedořešeny a v rozebíraném aspektu lze hovořit přímo o systémových překážkách uplatnění účinného vyšetřování.** Svědčí o tom výše uvedené poznatky kontrolních orgánů a laxní postoj státních orgánů. Ředitelé jednotlivých věznic i zdravotničtí pracovníci čekají

21 Cituji vyjádření ředitele věznice v dopisu ze dne 28. srpna 2018.

22 Cituji z vyjádření lékařky v dopisu ze dne 25. listopadu 2019.

na nové zadání z Generálního ředitelství Vězeňské služby, které nepřichází. Co se týká důvěrnosti prohlídek, tam má stávající praxe dokonce oporu v zákoně, když zákon o zdravotních službách stanoví, že poskytovatel zdravotních služeb (zde věznice) je povinen zajistit, „aby zdravotní služby byly osobám ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence poskytovány za přítomnosti příslušníka Vězeňské služby ČR, a to pouze na dohled, mimo jeho doslech, s výjimkou případů ohrožení života, zdraví nebo bezpečnosti zdravotnického pracovníka nebo jiného odborného pracovníka nebo majetku, kdy je příslušník oprávněn být přítomen výkonu zdravotní služby též na doslech“.²³ Forenzní síla lékařských důkazů je tak snížena tím, že vyšetření zranění jsou zpravidla prováděna za přítomnosti příslušníků vězeňské služby, někdy dokonce těch, kteří vůči vězni právě použili sílu.

III. Závěry

Z výše uvedeného vyvozují tyto závěry:

- Lékařské prohlídky vězňů, kteří utrpěli zranění z možného násilí, velmi často nemají všechny parametry potřebné pro to, aby zpráva z prohlídky mohla být použita jako solidní důkaz pro potřeby účinného vyšetřování. Prohlídky totiž nebývají prováděny v soukromí a v lékařských zprávách nebývá zaznamenáno vyjádření vězně a závěr lékaře ohledně souladnosti zranění a tvrzení vězně. Rovněž, alespoň donedávna, lékaři nepořizovali fotodokumentaci zranění.
- Neúplná lékařská zpráva nejenže může ztížit vyšetřování, ale spolu s dalšími vadami může mít za následek, že vyšetřování tvrzeného špatného zacházení nenaplní parametry účinnosti a dojde k porušení práva na účinné vyšetřování, které je součástí práva nebýt podroben špatnému zacházení.
- Neúplná lékařská zpráva rovněž může ztížit objasnění toho, kdo odpovídá za zranění vězně, respektive stát nemusí být schopen poskytnout věrohodné vysvětlení příčiny zranění vzniklých v době uvěznění.
- Uvedené lze vztáhnout na Věznici Valdice; respektive pro období října 2018 to osvědčila dvě šetření veřejného ochránce práv. Jedno z nich se týkalo přímo pana A. Ústavní soud by dle mého názoru měl vzít výše uvedené v úvahu při rozhodování o ústavní stížnosti.

Brno 14. října 2020

JUDr. Stanislav Křeček v. r.
veřejný ochránce práv
(elektronicky podepsáno)

²³ § 46 odst. 1 písm. g) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.